

ZRC SAZU

Inštitut za slovensko
narodopisje

IZZIVI VSAKDANJKA

Raziskovalni posvet

Markovci, 27. maj 2025

Prireditelj: ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje

Osrednji cilj posveta je preučiti in predstaviti vsakdanje življenje v preteklosti in sedanjosti, hkrati pa kritično ovrednotiti osrednje etnološke, antropološke in folkloristične koncepte, da bi z njimi bolje uporabili dozdejšnja in premislili nova spoznanja ter zmogli predvideti scenarije za vsakdanje življenje in sobivanje v prihodnosti. Na posvetu raziskovalke in raziskovalci predstavljajo svoje aktualne ugotovitve in jih skušajo povezati, da bi bolje razumeli izzive vsakdanjika v 21. stoletju.

16:00–17:30

PRVI DEL POSVETA

Miha Kozorog

Jugoslovansko-madžarska meja kot prostor otroškega zaznavanja in domišljije

V času strogo varovane jugoslovansko-madžarske meje je predvsem madžarsko stran mejne črte sestavljala vrsta fizičnih ovir, ki naj bi preprečevale čezmejne stike in prebege državljanov Madžarske. Zato lahko govorimo o relativni izoliranosti dveh držav na območju zelene meje. Pogovori s prebivalci Goričkega, ki so živeli v neposredni bližini te meje, tako razkrivajo zanimive spomine na otroško dožemanje čezmejnega prostora. Ker jim je bil prostor onkraj meje dostopen predvsem prek čutil (vid in sluh), težje in redkeje pa tudi z neposrednim obiskom čezmejnega območja, se je zanje ta prostor izrisoval v posebnih oblikah, kjer sta se dopolnjevala zaznavno in domišljija.

ZRC SAZU

Inštitut za slovensko
narodopisje

Saša Babič

Etnolingvistične raziskave folklornih obrazcev

Jezik in kultura (v najširšem antropološkem pomenu) sta najtesneje povezana in prepletena. Jezik ne opravlja bistvene vloge le v socializacijskem / inkulturacijskem procesu, marveč skozi vse življenje posameznika in različnih družbenih skupin: jezik poimenuje in komentira stvarnost / svet, procese v njem, medčloveška razmerja. Jezik prežema vso kulturo, zato je »jezik kulturni vir« in »družbeno dejanje« (Duranti 1997: 2). V prispevku bo predstavljen etnolingvistični pristop k raziskovanju vsakdanjika, natančneje vpogled v družbo skozi folklorne obrazce, v katerih jezik na denotativni in figurativni ravni poimenuje svet in vsakokratno vsakdanjost, postavlja te elemente v različna razmerja (nadrejenost/podrejenost, vključevanje/izključevanje), poudarja podobnosti in primerjave ipd. Folklorni obrazci so vezani na specifične funkcije in situacije iz vsakdanjega življenja, ko so uporabljeni kot učinkovita formulaična komunikacija in delujejo kot znaki za interpretacijo človekovega ravnanja in družbenih kontekstov. V tem smislu gre za t. i. »ljudsko filozofijo«. V njih torej odsevajo družbeno razumevanje sveta in družbeni koncepti, hkrati pa je jezik nosilec kulturnih vrednot: način, kako izrazimo misli, vpliva na odziv naše okolice.

Vanja Huzjan

Zadnje raziskave

V prispevku predstavim zadnje raziskave in spoznanja. Prvi sklop raziskav povezuje folkloristiko in etnologijo ter se dotika nekdanjih strategij zagotavljanja preživetja kmečke družine z ozirom na otroka. Paremiološke enote in etnografski zapisi in spisi so pokazali na moralno zadolžitev otroka, otroško delo in obljubljeno dediščino. Z drugo raziskavo, ki povezuje etnografijo in pedagogiko, odkrivam kontinuiteto predvsem šolskega nasilja odraslih nad otroki, ki ga javni in strokovni diskurz danes ne zaznavata. V tretji raziskavi, ki je v teku, skušam povezati kategoriji zaupanja in solidarnosti. Zаметki zanjo so nastali s premisleki v času zdravstvene krize.

ZRC SAZU

Inštitut za slovensko
narodopisje

Saša Poljak Istenič

Podnebna nevtralnost: zeleni prehod ali le znamčenje Ljubljane?

Ljubljana sodeluje v Misiji 100 pametnih in ogljično nevtrálnih mest, iniciativi Evropske unije v okviru programa Obzorje Evropa, ki motivira in zavezuje izbrana mesta k doseganju ogljične nevtrálnosti do leta 2030. To pomeni drastično zmanjšanje emisij toplogrednih plinov ter uravnoteženje preostalih emisij z ukrepi, kot so pogozdovanje, obnovljive energije in trajnostna mobilnost. Vendar je eden od ukrepov, ki jih načrtuje ljubljanska občina, gradnja podzemne garaže pod tržnico v središču mesta, tik ob robu pešcone. Civilna iniciativa, ki nasprotuje projektu, opozarja, da občina ni predstavila zadostnih študij, ki bi jasno utemeljevale potrebo po garaži. Kritiki se sprašujejo, kako lahko mesto, ki želi zmanjšati promet in doseči podnebno nevtrálnost, istočasno načrtuje infrastrukturo, ki olajšuje oziroma spodbuja dostop do središča mesta z avtomobilom. To protislovje razkriva vrzel med deklariranimi podnebnimi cilji Ljubljane in njenimi dejanskimi ukrepi ter spodkopava zaupanje v to, da je podnebna nevtrálnost kaj več kot še ena ljubljanska blagovna znamka.

Jaro Veselinovič

Kaj s terenom, ki to ni?

V prispevku se bom osredotočil na metodološke zagate pri izvajanju etnografskega terenskega dela v okviru svoje raziskave, povezane z Evropskimi prestolnicami kulture v Novi Gorici in Novem Sadu. Pri tem bom predstavil izzive, s katerimi sem se srečeval tekom terenskega dela, predvsem v povezavi z oteženim dostopanjem do sogovornikov in občutkom, da sem večino časa bolj kot vlogo raziskovalca opravljal vlogo novinarja. V prispevku bom zagovarjal stališče, da je pridobivanje relevantnih oziroma koristnih podatkov in informacij v kontekstu tako vseobsegajočega projekta, kot je za določeno mesto EPK, zaradi političnih in ekonomskih interesov posameznikov ter njihovih medosebnih odnosov zapletena naloga z vprašljivimi izsledki.

ZRC SAZU

Inštitut za slovensko
narodopisje

Špela Ledinek Ložej

Episkop mejnosti

V okviru projekta iz različnih disciplinarnih izhodišč naslavljamo pretekle in dandanašnje meje in ločnice v Novi Gorici, Gorici, na Goriškem in na širšem območju med severovzhodnim Jadranom in jugovzhodnimi Alpami ter dejanske in alternativne, potencialne možnosti »brezmejnosti«, ki jo izpostavlja slogan »GO! Borderless« Evropske prestolnice kulture (EPK) GO! 2025 – Nove Gorice in Gorice. Dogodki zadnjih let so namreč pokazali, da administrativnih meja in družbenih ločnic ne gre odpisati (iz vsakdana) v (novo)goriškem somestju kot tudi na širšem goriškem stičišču Vzhoda in Zahoda, Sredozemlja in Alp, Srednje Evrope in Balkana, romanskega, slovanskega in (nekoč tudi) germanskega sveta. V seriji dogodkov smo v prvem delu leta razmišljali o besedah, jezikih, izročilih ter o pisni in bralni kulturi na Goriškem. Drugo četrletje je posvečeno vojnami in miru, na Goriškem in širše, v povezavi s spremembami politično-administrativnih meja, migracijami in nastankom Nove Gorice in njeno urbanistično-arhitekturno podobo. Zadnji del leta pa bomo naslovili krize, izolacijo in odklop; alternative in njihovo zgodovinjene ter grajenje Evrope; predvsem pa, kako smo le-to gradili v okviru EPK.

Tatiana Bajuk Senčar

Temporalnost, ritmičnost, mobilnost

V prispevku avtorica raziskuje, kako se temporalnost, ritmičnost in mobilnost pojavljajo v nedavnih raziskavah, pri čemer postavlja vprašanje, kako lahko preučevanje rutine vsakdanjosti pomaga osvetliti njihovo medsebojno povezanost in vzajemno konstitucijo. Razprava temelji na raziskavi, opravljeni v Bohinju, in na izzivih preučevanja občasnih praks, kot sta multilokalnost in turizem. Ta dva pojava vključujeta tokove mobilnosti družbenih akterjev, ki sicer ne živijo stalno v Bohinju, vendar so postali pomemben, a pogosto ambivalenten sestavni del družbenega življenja. Tako multilokalnost kot turizem sta rezultat ritmičnih praks mobilnosti in bivanja različnega trajanja. Turisti namreč obiščejo Bohinj enkrat za nekaj dni ali tednov, multilokalni akterji pa praviloma ob vikendih, in to kot dolgoročni, a občasni način bivanja. Avtorica predstavlja, kako prebivalci doživljajo te prakse in kako te vplivajo na njihove vsakdanje življenjske rutine in poglede na prihodnji (trajnostni) razvoj Bohinja.

ZRC SAZU

Inštitut za slovensko
narodopisje

Ingrid Slavec Gradišnik

Za prihodnost: etnološki leksikon v spletni preobleki

V knjigi *Slovenski etnološki leksikon* (2004) so abecedno razvrščene iztočnice o realijah kulture, etnoloških konceptih, zgodovini raziskovanja, raziskovalcih, etnoloških ustanovah in publikacijah (več kot 6000 gesel). Večletno zamisel, da bi izdajo vsebinsko in medijsko posodobili, v zadnjih dveh letih uresničujemo s pripravo rastoče prostodostopne izdaje (podpora Infrastrukturnega sklada ZRC SAZU in programske skupine inštituta).

V prvem delu prispevka so orisani kratek historiat in značilnosti knjižne izdaje. V osrednjem delu so predstavljeni postopki, ki jih zahteva prenos podatkov v digitalni medij: določitev metapodatkovne sheme, predvideni iskalniki, povezave z drugimi spletnimi platformami; primarna redakcija besedil za prenos v format tei xml, priprava nadzorovanega besednjaka po osnovnih kategorijah (ekonomija in preživetje, okolje in prostor, posameznik in skupnost, religija in pogledi na svet, ustvarjalnost in znanje, zgodovina in teorija) in ključnih besedah (5–7). In še marsikaj. Beta verzija (Priort d.o.o.) je dostopna za projektne sodelavce.

V sklepu so nakazani tehnični, vsebinski in organizacijski vidiki dela v prihodnje.

Maja Godina Golija

Mestne tržnice in njihov vpliv na vsakdanje prehranjevanje na Slovenskem

V raziskavi obravnavamo vpliv mestnih tržnic (Ljubljana, Maribor, Celje) na prehranske navade na Slovenskem v prvi polovici 20. stoletja. Tržnice niso zgolj prostori za prodajo živil, temveč – kot je poudaril F. Braudel – predstavljajo tudi pomembna središča komuniciranja, izmenjave znanj in uvajanja novosti. V prispevku se bomo osredinili prav na te vidike, še posebej pa nas zanima, kako so tržnice pred drugo svetovno vojno vplivale na spreminjanje vsakdanje prehrane z uvajanjem manj poznanih živil, kot so morske ribe, trdi siri, sredozemska zelenjava in agrumi. Posebno pozornost bomo namenili tudi prodaji živih živali na tržnicah ter njihovi vlogi v prehrani.

17:30–17:45 ODMOR

ZRC SAZU

Inštitut za slovensko
narodopisje

17:45–19:00 DRUGI DEL POSVETA

Barbara Ivančič Kutin

Čento meštirji – čento mižerje ...

Na kratko bom predstavila svoje tri večje, časovno potratne dolgoročne projekte, ki imajo le malo skupnega, bibliografsko oprijemljivi rezultati prihajajo pa (pre)počasi ...

- 1) Raziskovanje narečnih frazemov in lokalnih folklornih obrazcev v okviru projekta ARIS ter sodelovanje z lokalno skupnostjo za dopolnitev zbirke narečnega frazeološkega gradiva, ki je v delu že dve desetletji. To bo z izjemo nekaj zelo omejenih zbirk prvi slovenski narečni frazeološki slovar. Trenutno se o tem pripravlja članek za *Glasnik SED*.
- 2) Urejanje rezijanskih pravljic Tine Vajtove, ki poteka že dve leti, a le v posamičnih enotedenskih sunkih, saj mdr. zahteva sodelovanje (in sedenje) govorca rezijanščine od besede do besede (v Reziji). Morebitna odobritev ARIS projekta bo delo pospešila. Vzporedno poteka priprava članka o vpetosti pravljicne pripovedi v konkreten prostor – oddaja jeseni.
- 3) Urejanje argentinskega pripovednega gradiva za zbirko *Glasovi*, ki obsega čez 1300 pripovednih enot in 95 informatorjev ter spremna besedila.
- 4) Poleg tega sem vključena v projekt *Culturality*, pretekle mesece pa je zaznamovalo pregledovanje disertacije in prijava ARIS projekta ter najrazličnejša druga sodelovanja.

Luka Kropivnik

»Mi smo Prleki, pa saj smo tudi Slovenci, pa že 50 let smo Avstralci«: o (multi)lokalnih in transnacionalnih identitetah Slovenskih izseljencev v Avstraliji

Prispevek obravnava (multi)lokalne in transnacionalne identitete slovenskih izseljencev v Avstraliji, s posebnim poudarkom na priseljencih, ki so se v Avstralijo priselili po drugi svetovni vojni. Analiziram, kako se lokalne identitete iz države izvora ohranjajo, preoblikujejo in prepletajo z nacionalno (slovensko/jugoslovansko) ter državno (avstralsko) pripadnostjo v kontekstu multikulture Avstralije. Iz lokalne identitete pogosto izhajajo tudi socialni krogi, znotraj katerih se razvijajo skupinske dinamike, medsebojna pomoč in občutki pripadnosti. V prispevku raziskujem, kako migranti svojo pripadnost (lokalnemu/nacionalnemu/

ZRC SAZU

Inštitut za slovensko
narodopisje

transnacionalnemu) izražajo skozi jezik, kulturne prakse in organizirano skupnostno življenje, ter kako ti elementi soustvarjajo občutek doma v diaspori. Prispevek poudarja pomen mikro-identitet v razumevanju širših procesov oblikovanja transnacionalnih vezi in kompleksnih večplastnih identitet v sodobnih migracijskih kontekstih.

Rok Mrvič

Novim folklornim zbirkam naproti

V prispevku bom predstavil pomen in glavne prednosti novih inštitutskih podatkovnih zbirk kratkih folklornih žanrov za nadaljnje folkloristično delo na inštitutu. Priprava zbirk zavez, blagoslovov in kletev bo dopolnila obstoječe ali nastajajoče zbirke pregovorov, ugank in zagovorov. Z vsako novo rastočo zbirko se bo pomembno razširilo folkloristično obzorje in odprlo možnosti za bolj poglobljene in s številnimi metapodatki podprte raziskave. Čeprav bo v središču načrtovanih zbirk še vedno tekst, ki ostaja zanesljivo sidrišče diahronih raziskav, bo z upravljanjem novih zbirk v digitalni obliki mogoč vnos tudi vse več podatkov o kontekstu, ki jih doslej v tiskanih objavah folklornega gradiva ni bilo mogoče ustrezno predstaviti. Prednosti digitalnih objav gradiva je več, med pomembnejše gotovo sodi takojšnja dostopnost rezultatov raziskovalnega dela strokovni in širši javnosti.

Katarina Šrimpf Vendramin

Tkanje preteklosti: tekstilna dediščina kot vizija za prihodnost

Kako razumeti tekstilno dediščino onkraj eksponatov in arhivov – kot živo, večplastno tkivo, ki povezuje delo, skupnost in spomin? V krajih, kjer je bilo tekstilno delo nekoč temelj samooskrbe, ponekod pa tudi preživetja, se danes sledi preteklosti razbirajo ne samo v predmetih in lokalnih praksah ampak tudi v folklornih žanrih. Ta večglasna dediščina ni le spomin in raziskovalni vir, temveč postaja tudi izkustveni in etični vir, iz katerega vznikajo regenerativne, trajnostno naravnane skupnostne prakse ter novi načini kulturnega delovanja. Tekstilna dediščina danes ni dojeta več zgolj kot nekaj kar je potrebno ohranjati, temveč tudi kot prostor, kjer se lahko drugače razmišlja o prihodnosti.

ZRC SAZU

Inštitut za slovensko
narodopisje

Daša Ličen

Dediščinjenje solinarstva v luči manjšinskega diskurza

Etnografska skupina »La Famea dei salineri« / »Solinarska družina« je kot sekcija piranske italijanske skupnosti nastala leta 2004. Članice in člane združuje prizadevanje za vrednotenje in promocijo dediščine solinarstva s prostora današnje Občine Piran. Kot »avtentični« poznavalci lokalne zgodovine se posvečajo poustvarjanju starih običajev in načina življenja kot takega, v okviru delavnic in drugih dogodkov pa izvajajo tudi neformalna izobraževanja o življenju solinarjev. Na podlagi nedavno začetega etnografskega raziskovanja bom premišljevala, ali nemara Solinarska skupina dosega prav nasprotno od zadanega. Z drugimi besedami, spraševala se bom, ali Solinarska družina navkljub vsem svojim prizadevanjem za krepitev dediščinjenja solinarstva te procese v praksi zavira.

Dan Podjed

Novo upanje za antropologijo

Novo upanje je podnaslov prve epizode filmske sage Vojna zvezd iz leta 1977. Dogajanje je postavljeno v galaksijo »daleč, daleč stran«, ki jo postopno zavzema tiranski Galaktični imperij, film pa spremlja uporniško skupino pri poskusu uničenja najmočnejšega orožja Imperija – Zvezde smrti. Danes se zdi, da je položaj na področju družboslovja in humanistike, vključno z etnologijo in antropologijo, presenetljivo podoben kot v tem filmu. Financiranje domnevno »neuporabnih« področij po svetu usiha, naravoslovje, medicina in tehnika prevladujejo v javnem diskurzu, umetna inteligenca pa visi nad celotno znanostjo kot grožnja, ki bi lahko nadomestila predavatelje in raziskovalce.

V filmu glavni junak Luke Skywalker uniči Zvezdo smrti, pri tem pa ga vodi duh njegovega učitelja Obi-Wana Kenobija. Kdo pa lahko vodi antropologijo skozi krize sedanjega časa? Predavanje se pri iskanju odgovora opira na prispevke v prihajajoči drugi izdaji knjige *Why the World Needs Anthropologists* in ponudi kritično presojo stanja v družboslovju in humanistiki ter vizijo za prihodnost, pri čemer izpostavi izjavo Ruth Benedict, ki je dejala, da je osrednji namen antropologije narediti svet varen za človeške razlike. Ta misel še vedno drži – morda celo bolj kot nekoč.

19:00–20:00 DISKUSIJA